

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการกระทำโดยเจตนาที่เป็นความผิดอาญา
ของบุคคลตามกฎหมายอาญาและที่เป็นความผิดพระธรรมวินัย
ของพระภิกษุตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท*

SOME CONSIDERATIONS REGARDING AN INTENTIONAL ACT THAT IS
A CRIMINAL OFFENSE OF A PERSON UNDER CRIMINAL LAW AND DHAMMA
VINAYA ACCORDING TO THE THERAVADA BUDDHISM

โกเมศ ขวัญเมือง, พระครูธรรมธรรสฐาพร ปภสสร

Gomes Kwanmuang, Phrakrudhammathorn Sathaporn Pabhassaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาพิจารณาเปรียบเทียบการกระทำโดยเจตนาของบุคคลที่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายอาญาและการกระทำโดยเจตนาของพระภิกษุที่เป็นความผิดพระธรรมวินัยตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผู้เขียนพบว่า ในส่วนขององค์ประกอบความผิดทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในของทั้งสองกรณีศึกษาข้างต้นนั้น มีความคล้ายคลึงกันไปในการทำนองเดียวกันในหลายประการ และมีข้อแตกต่างกันเล็กน้อยในบางประการ กล่าวคือ 1) ในส่วนคำอธิบายความหมายของการกระทำโดยเจตนาทั้งในทางกฎหมายอาญาและในทางพระธรรมวินัยนั้นต่างอธิบายตรงกันคือ ผู้กระทำจะต้องมีองค์ประกอบในส่วนการรู้สองประการ คือ (1) ส่วนรู้สำนึกในการกระทำ (2) ส่วนรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายใน ทั้งในทางกฎหมายอาญาและพระธรรมวินัยนั้น ในทางกฎหมายอาญา ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบเจตนาประสงค์ต่อผลและเจตนาย่อมเล็งเห็นผล ส่วนในทางพระธรรมวินัยนั้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทางพระธรรมวินัยเฉพาะการกระทำโดยมีเจตนาประสงค์ต่อผล (จงใจกระทำ) เท่านั้น

คำสำคัญ: การกระทำโดยรู้สำนึก; การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด

Abstract

This article aimed to conduct comparative study of the intentional action of a person who is a criminal under criminal law and intentional action of monks who had intention to violate of the Dhamma Vinaya according to Theravada Buddhism. The results were found that the fault of both external and internal elements of above two cases studies are similar in many respects and with some minor differences. Some of them are: 1) Description of the meaning of intentional action in both criminal law and Dhamma Vinaya are described exactly the same thing as the doer must be involved in the knowledge of two things: (1) The conscious part of the action (2) In the poet of the demand in effect as an internal element criminal and Dhamma Vinaya. In criminal law, the perpetrator will be liable in case of intention to offend and in case of intention is foreseeable. In the Dhamma Vinaya, the perpetrator will be liable specifically in case of intention is foreseeable.

Keywords: act of consciousness; knowing the facts that constitute an offense.

บทนำ

ในกฎหมายอาญาและพระธรรมวินัยต่างก็อธิบายความหมายของการกระทำโดยเจตนา สอดคล้องต้องกัน คือ การรู้สำนึกในการกระทำ ซึ่งในทางอาญานั้น หมายถึง การคิด การตกลงว่าจะกระทำตามที่คิดไว้และสุดท้ายเป็นการลงมือกระทำตามที่คิดและตกลงใจนั้น ในทางพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ลำพังแต่การคิดนั้นไม่เป็นอาบัติแต่อย่างใด นั่นก็หมายความว่าเมื่อคิดแล้วต้องลงมือกระทำด้วยจึงถือว่ากระทำโดยเจตนา ในส่วนรู้ส่วนที่สองที่เป็นเรื่องที่สอดคล้องตรงกันของทั้งทางกฎหมายอาญาและพระธรรมวินัย คือ ผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดเสมอ จึงจะถือว่าผู้กระทำมีเจตนากระทำ แต่ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดแล้ว ถือว่าผู้กระทำมีเจตนากระทำไม่ได้ ในประการสุดท้ายในส่วนของการต้องการให้ผลนั้น ในทางอาญาประกอบเจตนาต่อผลสองประการด้วยกัน คือ เจตนาประสงค์ต่อผล และเจตนาย่อมเล็งเห็นผล แต่ในทางพระธรรมวินัยนั้น การจะถือว่าผู้กระทำฯ โดยเจตนา ซึ่งต้องรับผิดชอบตามพระธรรมวินัยนั้น ก็เฉพาะแต่เป็นการกระทำในเจตนาประสงค์ต่อผล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “จงใจ” ส่วนเจตนาย่อมเล็งเห็นผล (ไม่จงใจ, ไม่ปรารถนาในผล แต่ผลยังเกิดขึ้น) นั้น ในทางพระธรรมวินัยไม่นับว่าเป็นความผิดตามพระธรรมวินัยแต่อย่างใด

การกระทำโดยเจนาในทางอาญาและทางพระธรรมวินัยโดยการรู้สำนึกในการกระทำ

ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป หมวด 4 ความรับผิดในทางอาญา มาตรา 59 วรรคแรก กล่าวถึงความรับผิดในทางอาญาของบุคคลไว้ว่า

“บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิด แม้ไม่ได้กระทำโดยไม่เจตนา”

ซึ่งจะพิจารณาแยกรายละเอียดของบทบัญญัติข้างต้นได้ ดังต่อไปนี้

1. การกระทำโดยเจตนา

มาตรา 59 วรรคแรก ได้กล่าวถึง บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญา (Criminal liability) ก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา

คำว่า กระทำโดยเจตนา นั้น มีความหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสอง ว่า “การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่การกระทำและในขณะที่เดียวกัน ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น”

เมื่อได้พิจารณามาตรา 59 วรรคแรก ประกอบถ้อยคำของมาตรา 59 วรรคสองแล้ว สามารถพิจารณาในรายละเอียดของความรับผิดในทางอาญาของบุคคล กรณีที่บุคคลธรรมดาได้กระทำโดยเจตนา ดังต่อไปนี้

การที่บุคคลธรรมดาจะต้องรับผิดในทางอาญานั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยๆ 3 องค์ประกอบ ด้วยกันคือ

1.1 องค์ประกอบแรก เป็นองค์ประกอบในส่วนกระทำ ได้แก่ ได้กระทำโดยเจตนา

1.2 องค์ประกอบที่สอง เป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด

1.3 องค์ประกอบที่สาม เป็นองค์ประกอบในส่วนต้องการ (ผล) ได้แก่ ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล

ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ข้างต้น จะได้พิจารณาในรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1 การกระทำโดยเจตนา สามารถอภิปรายแยกออกได้เป็น 2 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1) การกระทำ

ในการกระทำทางอาญานั้น หมายความว่า การเคลื่อนไหวร่างกายอันเป็นอิริยาบถ (Bodily movement) และเป็น การเคลื่อนไหวที่อยู่ภายใต้จิตใจบังคับ (Willed movement) จึงจะเรียกว่าเป็น “การกระทำ (Act)” ฉะนั้น หากมีการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ไม่อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจเรา ไม่เรียกว่าเป็นการกระทำทางอาญา เช่นการชักกระตุกที่เกิดจาก

โรคลมชัก (epilepsy) ซึ่งเป็นอาการชักกระตุกแบบไม่รู้ตัว หรือการละเมอและผล็ภกรรยาตกเตียง ทำให้ภรรยาได้รับบาดเจ็บนั้น ไม่ถือว่าเป็นการกระทำของสามีต่อภรรยา

2) โดยเจตนา

ในหัวข้อ 1) ได้กล่าวถึงการกระทำ เมื่ออธิบายร่วมกับหัวข้อ 2) แล้วจะได้ความว่า การกระทำนั้นต้องกระทำโดยเจตนา

1.2 องค์ประกอบในส่วนรู้: การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ

มาตรา 59 วรรคสอง ได้อธิบายเชิงยกตัวอย่างของคำว่า **กระทำโดยเจตนา** ได้แก่ **การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ** ซึ่งเป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ คือ รู้สำนึกในการที่กระทำ อย่างไรก็ตามเป็นการกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำตามกฎหมายอาญา ดังที่ได้ในข้อ 1) แล้วว่า “การเคลื่อนไหวร่างกายนั้น จะต้องการเห็นว่าการเคลื่อนไหวร่างกายจะต้องเคลื่อนไหวโดยผู้เคลื่อนไหวร่างกาย (ผู้กระทำ) ได้ **“รู้สำนึกในการกระทำ”** ด้วย ส่วนการรู้สำนึกในการกระทำนั้น ต้องประกอบด้วยขั้นตอนของสภาวะทางจิตใจอันเป็นองค์ประกอบภายใน 3 ขั้นตอนด้วยกัน (หยุด แสงอุทัย, 2551) คือ

- (1) ผู้กระทำเริ่มคิดว่าจะกระทำ และ
- (2) ผู้กระทำตกลงใจว่ากระทำตามที่คิดไว้แล้ว และ
- (3) ผู้กระทำลงมือกระทำตามที่คิด และตกลงใจนั้น

ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ในอังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว วาจา มนสา - ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาคือตัวกรรม สัตว์ทั้งหลายที่ทำการม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ก็ย่อมมีการปรุงแต่ง คือ **คตินึกก่อนแล้วจึงทำ**”

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ข้างต้นแล้ว จึงเรียกได้ว่าผู้กระทำรู้สำนึกในการกระทำ หลักจากนั้นจะลงมือกระทำหรือก่อนลงมือกระทำจะต้องมีการเตรียมเตรียมการไตร่ตรองไว้ก่อน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป

อย่างไรก็ตาม **ลำพังแต่ความคิดแคอย่างเดียว** หากไม่ได้ลงมือกระทำตามที่คิดและตามที่ตกลงใจนั้น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิด ซึ่งหลักการทางอาญานี้สอดคล้องตามพุทธวจนะในวินิตวัตตคคาถา ซึ่งมีความว่า **“ลำพังแต่เธอคิด เธอมีจิตตูปบาทเพียงอย่างเดียว เธอไม่ต้องอาบัติ”**

จิตตูปบาท (จิต + อุปาทะ) เป็นการเกิดขึ้นของจิต ซึ่งเกิดพร้อมกับเจตสิก เป็นความคิดที่เกิดขึ้นกะทันหันในขณะนั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ตั้งอยู่ (ฐิติ) และดับไป (ภังค) แล้วก็เกิดอุบัติขึ้นใหม่ ซึ่งในทางกฎหมายอาญาและในทางพระพุทธศาสนาใช้คำอธิบายปรากฏการณ์ของจิตตูปบาทเป็นคำคำเดียวกัน คือ คำว่า **เจตนาหรือจงใจ** (สจิตตกะ)

การกระทำโดยเจตนาในทางอาญาและทางพระธรรมวินัยในส่วนความต้องการในผลของการกระทำ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในส่วนต้องการผลของการกระทำ ไว้ว่า “กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะที่ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล”

กรณีนี้หมายถึงภายหลังจากที่ผู้กระทำความคิด ตกลงใจตามที่คิด และลงมือกระทำตามที่ตกลงใจนั้น โดยผู้กระทำประสงค์ให้เกิดผลหรือย่อมเล็งเห็นผลจะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถพิจารณาเปรียบเทียบคำว่าประสงค์ต่อผลกับย่อมเล็งเห็นผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบเจตนาประสงค์ต่อผลและเจตนาย่อมเล็งเห็นผล

ประสงค์ต่อผล	ย่อมเล็งเห็นผล
1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลายตรงกับเจตนาในเบื้องต้น ↓ เรียกว่า ↓ 2. เจตนาโดยตรง (Direct intention) 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight) 2.2 ประารถนาในผล (Desired)	1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลาย ไม่ตรงกับเจตนาในเบื้องต้น ↓ เรียกว่า ↓ 2. เจตนาโดยอ้อม (Indirect intention) 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight) ↓ เห็นว่าผลจะเกิดขึ้น ไม่โยยิตต่อผล ยั่งยืนทำ 2.2 ไม่ประารถนาในผล (Undesired)

การคาดเห็น (Foresight) หมายถึง การคาดเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นได้ด้วยการพิจารณาของ “วิญญูชนทั่วไป (Reasonable Person)” ว่าถ้ากระทำอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ว่าผลจะเกิดขึ้นได้ **อุทาหรณ์ (เจตนาประสงค์ต่อผล)** “ใช้ปืนยิงไปที่สำคัญของร่างกาย แสดงว่า มีเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล) ยิงผู้ตายหลายนัดถูกบริเวณหน้าท้อง (เนติบัณฑิตยสภา (2534), การใช้อาวุธปืนยิงไปยังผู้ตายกับพวกหลายนัด เป็นเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล)” (เนติบัณฑิตยสภา (2510)

อุทาหรณ์ในวินิตวัตตูกา “สมัยนั้น บิดาและบุตรบวชในสำนักภิกษุเดียวกัน วันหนึ่งเมื่อเขาบอกเวลาอาหาร ภิกษุผู้เป็นบุตรได้กล่าวกับภิกษุผู้เป็นบิดาว่า นิมนต์ท่านไปเถิด พระสงฆ์กำลังรอคอยท่านอยู่ โดยในใจคิดจะฆ่าบิดาอยู่แล้ว จึงจับหลังภิกษุผู้เป็นบิดาแล้วผลักไป ภิกษุผู้

เป็นบิดาล้มลงถึงแก่ภรรณาภาพ ภิกษุผู้เป็นบุตรมีความกังวลใจว่า อาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำเรื่องนี้ไปทูลถามพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า เธอคิดอย่างไรในขณะนั้น ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะฆ่า พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า **เพราะเธอคิดจะฆ่า เธอจงใจ เธอต้องอาบัติปาราชิก**” ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า คำว่า ประสงค์จะฆ่า ตามอุททาหารณ์นี้ หมายถึง การปรารถนาในผล (Desire) ตามกฎหมายอาญานั้นเอง

ในส่วนของความหมายของเจตนาย่อมเล็งเห็นผลนั้น มีความหมายกว้าง ซึ่งสามารถอธิบายความหมายได้ 3 หลักด้วยกัน คือ หลักยอมรับผลไว้ล่วงหน้า หลักเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นยังขึ้นทำ และหลักไม่ยึดติดต่อผล ซึ่งมีผู้เห็นว่า หลักยอมรับผลไว้ล่วงหน้า นั้น เป็นความหมายที่กว้างไป หลักเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นยังขึ้นทำนั้นแคบไป หลักที่มีความหมายกลาง คือ หลักไม่ยึดติดต่อผล คือเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นไม่เกิดขึ้นก็ได้ (หยุด เสงอุทัย, 2551) ซึ่งตามคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องเจตนา ย่อมเล็งเห็นผลนั้น ศาลใช้**หลักไม่ยึดติดต่อผล**ในการพิจารณาการกระทำในเจตนา ย่อมเล็งเห็นผล **อุททาหารณ์ (เจตนา ย่อมเล็งเห็นผล)** “ผู้กระทำให้ไม่ประสงค์ต่อผล (Undesired: ไม่ปรารถนาในผล) แต่ผู้กระทำให้ไม่ยึดติดต่อผล โดยใช้ปืนยิงเข้าไปในกลุ่มคนขณะเมาสุรา **โดยไม่ประสงค์ให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย** (แต่ยิงไปโดยไม่คำนึงว่ากระสุนจะไปถูกผู้ใดเข้า แต่**คาดเห็นได้ (Foresight)** ว่ากระสุนจะถูกคนได้” (เนติบัณฑิตยสภา (2514)

ยิงปืนไปที่กลุ่มคนในรถโดยสารที่จำเลยโดยสารมาด้วย (เนติบัณฑิตยสภา (2544) แม้โดยพฤติการณ์จะแสดงว่าจำเลยไม่ประสงค์ต่อผลจะฆ่าผู้ใด แต่การที่จำเลยใช้ปืนยิงไปทางกลุ่มผู้เสียหาย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 คน **โดยไม่ยึดติด**ว่ากระสุนจะถูกผู้ใดหรือไม่ (Undesired) เป็นการกระทำที่ย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น เป็นเจตนาฆ่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง (เนติบัณฑิตยสภา (2535)

ในทางพระธรรมวินัยนั้น การกระทำโดยเจตนา นั้น เช่น พระภิกษุพราภกเสียจากชีวิตหรือจงใจฆ่าหรือแก้งฆ่า นั้น ผู้กระทำให้ต้องมีเจตนาเฉพาะจะให้ผู้นั้นตาย (สัจจิจจะ) (ปลื้ม โชติชฎุ ยางกูร, 2559) หากผู้กระทำให้ไม่มีเจตนาเช่นนั้น ย่อมไม่มีความผิด เหตุที่การลงโทษทางพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญาต่างกัน เพราะกำหนดเจตนาไว้ต่างกัน การกระทำโดยเจตนาตามกฎหมายอาญา คือการกระทำโดยรู้สำนึกในการกระทำและประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ส่วนทางพระธรรมวินัย ไม่ได้กล่าวถึงย่อมเล็งเห็นผลไว้ เพียงแต่แยกออกเป็น 2 อย่าง คือ เจตนาเจาะจงและเจตนาไม่เจาะจง และไม่เอาผิดแก่ผู้กระทำให้โดยเจตนาและโดยประมาท

การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดของการกระทำในทางอาญาและทางพระธรรมวินัย

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ให้เป็นข้อยกเว้นความผิดในกรณีผู้กระทำได้กระทำไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสาม ที่ว่า “ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้”

ถ้อยคำตามมาตรา 59 วรรคสาม ข้างต้น ก็แปลความหมายได้ว่า เมื่อผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผลของการกระทำ ก็ต้องถือเป็นเด็ดขาดว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาในการกระทำ เมื่อผู้กระทำกระทำโดยไม่เจตนา ผู้กระทำก็ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำ ในส่วนของระดับของความไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น เป็นความไม่รู้ข้อเท็จจริงในระดับต่างๆ ไป (Actual Knowledge) ก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องรู้ข้อเท็จจริงละเอียดแต่อย่างใดว่า รถที่จอดอยู่ในบ้านของนาย ก. นั้นเป็นของนาย ก. หรือนาง ข. ภรรยาของนาย ก. รู้เพียงแค่ว่ารถคันนั้นเป็นของผู้อื่นก็เพียงพอแล้ว

อุทธรณ์ 1 “ในฤดูร้อนเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลให้ชาวเยอรมันล่าสัตว์ได้ Mr. F ไปล่าสัตว์ (หมูป่า) กับเพื่อน 4-5 คน ครั้นตอนบ่าย Mr. F เห็นการเคลื่อนไหวของสิ่งหนึ่งในราวป่า มีสีดำคล้ายหมูป่า จึงใช้ปืนลูกซองล่าสัตว์ยิงไป ปรากฏว่ากระสุนปืนไปถูก Mr. O ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ตามกฎหมายอาญาเยอรมันถือว่า Mr. F **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด** (ไม่รู้ว่าเป็นผู้อื่น) ดังนี้ ถือว่า Mr. F ไม่มีเจตนาในการฆ่า Mr. O จึงไม่ต้องรับผิดทางอาญาแต่อย่างใด”

อุทธรณ์ 2 “ก. จำเลยเก็บวัตถุระเบิดได้ แต่**ไม่ทราบ**ว่าสิ่งนั้นเป็นวัตถุระเบิดเท่ากับไม่มีเจตนากระทำความผิดฐานมีระเบิดไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต” (เนติบัณฑิตยสภา (2535)

อุทธรณ์ในวินิตวัตตุคาถา “สมัยนั้น ภิกษุผู้เที่ยวไปบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ได้รับอาหารบิณฑบาตที่เจือยาพิษ แล้วนำกลับไปถวายแก่ภิกษุทั้งหลายให้ฉันก่อน ภิกษุเหล่านั้นถึงแก่ภรรณภาพ ภิกษุเจ้าของบิณฑบาตเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า **ภิกษุเธอคิดอย่างไร ภิกษุรูปนั้นตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบ พระพุทธเจ้าข้า** พระพุทธองค์ทรงตรัสต่อไปว่า **ภิกษุเมื่อไม่ทราบ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก**” (ไม่ทราบ: ‘ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จึงไม่ถือว่ามิเจตนาตามมาตรา 59 วรรคสาม นั้นเอง: ผู้เขียน)

สรุป

เมื่อเราได้พิจารณาถึงการกระทำโดยเจตนาที่เป็นความผิดอาญาของบุคคลตามกฎหมายอาญาและที่เป็นความผิดตามพระธรรมวินัยตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว พบว่า โครงสร้าง

ความรับผิดชอบทางอาญาและทางพระธรรมวินัยของการกระทำโดยเจตนาทั้งของบุคคลและพระภิกษุ มีความสอดคล้องกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในส่วนของการองค์ประกอบภายในที่เป็นส่วนรู้ทั้ง 2 ส่วน คือ ส่วนรู้สำนึกในการกระทำ และส่วนรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาและตัวอย่างอุทธรณ์ในวินิตวัตตุคาถา ส่วนที่แตกต่างกันเล็กน้อยของการกระทำโดยเจตนาในทางอาญาและในทางพระธรรมวินัยนั้นก็คงเป็นส่วนความต้องการในผล กล่าวคือในทางอาญากำหนดความต้องการในผล 2 ประการ คือ เจตนาประสงค์ต่อผล (จงใจให้เกิดผลโดยแท้) และส่วนเจตนาย่อมเล็กน้อยเห็นผล (ไม่ปรารถนาในผล แต่ผลยังเกิดขึ้น) ซึ่งผู้กระทำต้องรับผิดชอบต่อผลทั้งสอง แต่ในทางพระธรรมวินัยนั้น ผู้กระทำจะรับผิดชอบทางพระธรรมวินัยก็เฉพาะเจตนาเจาะจง (ประสงค์ต่อผล) เท่านั้น ส่วนเจตนาไม่เจาะจง (ย่อมเล็งเห็นผล) นั้น ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบทางพระธรรมวินัยแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2563). *ประมวลกฎหมายอาญา: ฉบับอ้างอิง* (พิมพ์ครั้งที่ 43). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- เนติบัณฑิตยสภา. (2486). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 497/2486 ขศ.3. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2489). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1345/2489. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2502). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 552/2502. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2510). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 769/2510, ที่ 1439/2510. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2512). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 417/2512. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2514). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1818/2514. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2518). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 900/2518. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2521). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1563/2521. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2527). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 278/2527, ที่ 2377/2527. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.

- _____. (2529). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 847/2529. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2534). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, ที่ 2522/2534 ฎส.6. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2535). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, ที่ 3779/2535 ฎส.10. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- _____. (2544). คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2567/2544. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์.
- ปลื้ม โชติษฐียงกูร. (2559). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย. (2551). *กฎหมายอาญา 1* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.